חידושי הרי"מ על התורה — פסח

ענין הבדיקה פשוט החיפוש להכשיר כדרך השימוש גוואי צריך ליבון כנ"ל הכלל כי כפי התחברות התאוה מחמימות האש כן צריך להיות התשובה כבולעו כך פולטו. ונראה כי בניסן באהבה זה ענין ההיכשר כמו הבלוע שהי' בתאוה כן התשובה מתוך אהבה שנתברר אהבת הש"י ע"י חסדים הנעימים המתנהג עם בריותיו בחמלה רבה שזה גורם תשובה כנודע ובתשרי מתוך היראה ושבירת הלב. והבדיקה לאור הנר דכ' נר מצוה וכ' מצות ד' ברה מאירת עינים והמצות כשיעשו מתוך אור התורה והיינו בדיקדוק ורצון טוב אזי הוא מאירה לעינים ויודע למצוא מקום הצריך תיקון. וגם תערובת חמץ עוברין כו' פי' תערובות החמץ במעשה הטוב שעושה המצוה בשיתוף כונה אחרת חיצוניות וכבוד וגאות ח"ו זה עירוב טו"ר שצריך תיקון ובירור פי' ישוב הדעת הוא התיישבת הדעת במעשה האדם כי החכמה והדעת בפ"ע אינם מיושבים בתכלית הראוי ואם אין מעשה האדם כפי חכמתו ואינו עושה מעשה בדעת אינו נקרא בר דעת כי אין הדעת ברשותו כלל אמנם בהמשכת הדעת אל מעשיו להיות נמשכין אחר הדעת והחכמה נקרא בר דעת שנתפעל מכח הדעת ואז נתיישב הדעת במקומו כראוי וכ"ש בדעת חדרים ימלאו:

ואחכז"ל במדרש ויקרא מכאן אמרו ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו פי' זה כי הנבלה מצד גודל החומריות שנסתלק החיות ממנה לכך מטמאה וכן האדם אם אין בו דעה שהוא המשכת החכמה אל המעשה כנ"ל א"כ המעשים הם חומרים ממש כנבלה בלי שום חיות שהחיים נסתלק מהם שהרי אינו עושה בדעת ומניח לאבריו לעשות כרצונו הלב חומד כו' וא"כ הם ממש כנבלה כמ"ש רשעים בחייהם נקראים מתים ואף מי שאינו רשע לעשות איסור ח"ו רק שאין בו דעת בדברי הרשות כנ"ל הרי אין במעשיו חיים וממילא נבילה טובה הימנו שהרי בידו להיות בדעת:

בפ"ק דפסחים לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות כו' מתוך שלא לשמ' כו' ובתו' מקשה דאמרי' נוח לו שלא נברא ואי' הקושיא כי ק' נוח לאדם שלא נברא משנברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו וכדאמר בש"ס נמנו וגמרו כן ע"ש ונמצא דמי שאינו בשלימות הראוי נאמר עליו נוח לו שלא נברא ומ"מ צריך ההתחלה וצריך להיות כך ויבא לשמה וכ"ז שלא בא נאמר עליו נוח עליו שלא נברא ואין המכיון שהלימוד לא טוב כנ"ל. והפשוט דכאן איתא בתו"מ א"כ יצא עכ"פ תועלת הלימוד שיבא לידי מעשה ואף שנתערב כונה פסולה אבל שם באינו מוציאו מהמעשה להלימוד ע"ז נאמר נוח לו שלא נברא כנ"ל: